

לבעינה של תורה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידי ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תסז

יב באלול תשפ"ג
פרשת "כי תבא"

וְכָבוֹדוֹ עָלֶיךָ יְיָ אֵלֵינוּ

שיעור ב'אורות התשובה' בעניין תשובת הדור

זצ"ל באחת מאגרותיו, בה הוא שיתף אותו ברצונו לחבר את 'אגרת התשובה' ובעיקרי משנתו בעניין התשובה.² בתוך דבריו הרב מציין בפני הרב חרל"פ שהסבור שניתן להסתפק בספרי הדורות הקודמים, מבלי להתייחס למציאות בה עם ישראל חוזר לארצו - לא יוכל לכוון לאמיתתה של תורה: "ואם יבוא אדם לחדש

דברים עליונים בעסקי התשובה בזמן

הזה, ואל דברת קץ המגולה ואור

הישועה הזרוחה לא יביט" - זהו

אדם שאינו מבחין כיצד הארץ

מתפתחת ושכיום נבנתה רכבת

בגוש דן, המקדמת את החיים

ובעזרתה אף יוכלו להגיע

במהרה ובקלות לרכבת המהירה

שתוביל לבית המקדש שייבנה

במהרה בימינו. זהו "קץ המגולה".³

אדם החסר את התבוננות זו "לא יוכל

לכוון שום דבר לאמתתה של תורת אמת". תורת אמת היא

התורה הפנימית, תורת הסוד, שהיא לב התורה ונשמתה.

אם דברי התורה שלו אינם מכוונים למידה האלוקית

המהלך האלוך

של שיבת ציון

הוא גילוי כבוד שמים

בעולם

"ועל דרכיך נגה אור"

בשבוע שעבר דיברנו על כך שהרב זצ"ל נשלח על ידי ההשגחה העליונה לעם ישראל בזמן שיבת ציון, כדי להאיר לפניו את דרך הגאולה. הרב השאיר אחריו כתבים מרובים, שחלקם הגדול כבר יצא לאור. אחד החיבורים שהוא עצמו החשיב מאוד, אולי אפילו במידה

יתירה על כל כתביו, הוא ספר 'אורות

התשובה'. הוא אמר שיש ללמוד

בספר זה ללא גבול והוא עצמו

למד בו במהלך חודש אלול,

חודש התשובה.

אכן, יש ללמוד בחודש זה גם

בספרי התשובה הרגילים,

כדוגמת ספר 'שערי תשובה',¹

שהוא ספר היסוד בעולם הישיבות

בענייני התשובה, ויחד עימם בספר

'אורות תשובה', וכך אני נוהג. אולם, ל'אורות

התשובה' יש מעלה מיוחדת על פניהם. הרב עצמו גילה

את כוונתו בספר זה לנאמן ביתו הרב יעקב משה חרל"פ

² אגרות הראיה, אגרת שעח

³ עיין סנהדרין, דף צח, עמוד א: "ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל לז, ח): 'וְאֵתֶם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנֹכְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעִמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבֹּנוּ לְבֹא'".

¹ על לוח המודעות בישיבת 'מרכז הרב' תלה הרב צבי יהודה את המודעה הבאה: "בימי אלול כוננות חזק תוספת לקדושה, קביעות יומית בספר שערי תשובה, נוסף לחק התמיד של ספר שמירת הלשון".

ובסיסי, הנוגע לתיקון דרכיו של האדם הפרטי - הבא לידי ביטוי בספר 'שערי תשובה' - הרי שהמבט הכללי עוסק בתשובה שבין עם לאלוקיו. בהתאם לכך ניתן למצוא ב'אורות התשובה' הדרכות פרטיות לצד הדרכות כלליות.

"כְּבוֹד ה' עָלֶיךָ נִגְלָה"

חידושו הגדול של הרב הוא בעצם ההתבוננות הגדולה על המתרחש בקורותיו של עם ישראל בזמננו, כמהלך אלוקי של תיקון עולם במלכות ש-די. לאור זאת, ברצוני להתייחס לשאלה הנוגעת לקראת השנה הבאה עלינו לטוב.

המהלך האלוקי של שיבת ציון וגאולת ישראל הוא למעשה גילוי כבוד שמיים בעולם. בראש השנה אנו מתפללים על מלכות ה', כלשון התפילות: "מֶלֶךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ בְּכֹבֹדָהּ וְהַנָּשָׂא עַל כָּל הָאָרֶץ בִּיקְרָהּ", "וּבְכֹן, תֵּן כְּבוֹד ה' לְעַמָּךְ". הרמח"ל, רבנו משה חיים לוצאטו, בעל ה'מסילת ישרים', מסביר את משמעותה של תפילה זו⁸: "לשתתחזק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בארץ ישראל, כי הם עם הנבחר והיא הארץ הנבחרת". הגוף הפועל כיום להחזיר את עם ישראל אל הארץ הוא מדינת ישראל. היא הגורם המקדיש לכך תקציבים, מטוסים, תנאים והטבות. על כן המדינה היא מושא התפילות בעניין קיבוץ הגלויות. בנוסף, נצרך לחיזוק הקדושה גם ש"בישראל ימלוך מלך מבית דוד שהוא המלך הנבחר ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה ואם אחד מהתנאים האלה חסר, אין הקדושה מתחזקת כראוי". אם עם ישראל אינו בארצו הרי שמלכותו של הקב"ה מתגלה במידה מועטה יותר. זו אינה רק תקווה לעתיד, אלא הווה ממשי שעלינו להגשימו!⁹

המאירה בתקופה זו היא שהוא מחטיא את הכוונה האלוקית הפנימית הפונה לדור זה.

"ועצת ד'" - עצה היא דבר פנימי הנובע מחשיבה מעמיקה, זוהי התוכנית האלוקית⁴ - "אשר יעץ להחיל אור גאולה מעולפת במטמוני מסתרים, כמו שאנו רואים בעינינו" - הגאולה עטופה ומוסתרת בכיסויים שונים. למשל: המאבק בקפלן אף הוא חלק מהההליך הזה, על אף שהוא הסתר בגאולה ומשקף בלבולים קשים. גם המאבק בערכי הפוסט-מודרנה הוא אחת מההסתרות הללו. למרות שבספר 'שערי תשובה' אין התייחסות למציאויות אלו, זהו חוסר הבנה לחשוב שהתייחסות לכך אינה חלק מהתורה ואינה קשורה לעבודת ה' הנדרשת בדורנו. אמנם הגאולה "מוקפת בהמון נגעים של עניי הדעת סובלי חולאים רוחניים", אולם "ודאי לא יועילו כל חשבונות העולים בלב אדם". איש לא יוכל לעמוד בדרכו של הקב"ה הגואל את עמו ישראל⁵.

"שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ"

מתוך ראייה זו כותב הרב בפרק יז של 'אורות התשובה', שכותרתו היא "ההתגלות הגדולה של התשובה בחיי ישראל ובתחייתו בארצו"⁶: "תחיית האומה היא היסוד של בניין התשובה הגדולה, תשובת ישראל העליונה, ותשובת כל העולם כולו שתבוא אחריה". חזרת עם ישראל לארצו היא עניין רוחני-אלוקי, ולא עניין לאומי גרידא. זאת משום שתחיית האומה בארצה היא השיבה לחיים בריאים של האומה, על כל המורכבויות הכלולות בהם. תחייה זו היא יסוד התשובה - עבור עם ישראל ועבור העולם כולו, הההולך ומתקדם אל התשובה שפסגתה היא⁷: "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד", שעל כך נתפלל בראש השנה. אם כן, החידוש במבטו של הראי"ה על אודות התשובה הוא שבמשנתו התשובה אינה רק עניין פרטי, אלא מושקפת במבט של גודל, כפי שהרב זצ"ל ורבנו הרב צבי יהודה זצ"ל הקנו לנו בכל תורתם. בעוד שלפי המבט המצומצם התשובה הינה רק עניין פרטי, אמנם חשוב

⁸ מאמר החכמה
⁹ כפי שמורה ריה"ל (בספר הכוזרי, מאמר ב, סעיפים כג-כד) שאין די בתפילות הנאמרות מן השפה ולחוץ, אלא יש לפעול למען עלייה לציון של עם ישראל כולו: "אמר הכוזרי: אם כן אתה מקצר בחובת תורתך, שאין אתה משים מגמתך המקום הזה ותשימנו בית חיך ומותך... אמר החבר: הובשתני מלך כוזר... ואין דבורנו: השתחוו להר קדש, והשתחוו להדום רגליו, והמחזיר שכינתו לציון וזולת זה, אלא כצפצוף הזרזיר, שאין אנחנו חושבים על מה שנאמר בזה וזולתו".

⁴ עיין רש"י בראשית, פרק לז, פסוק יד: "מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים".
⁵ עיין סנהדרין, דף קו, עמוד א: "אמר רבי יוחנן: אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקדוש ברוך הוא עושה פדיון לבניו, מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה".
⁶ אות א
⁷ זכריה, פרק יד, פסוק ט

אומרים יחד ובקול רם: **"קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, ה' צְבָאוֹת"**, ורק לאחר מכן: **"בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ"** - ראשית יש להכיר בעצם הערך ולאחר מכן מופיעה ההתגלות, ה'קדוש' יורד אל ה'כבוד'. מתוך כך **"יְמַלֵּךְ ה' לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר, הַלְלוּהָ"** - ה' מולך בציון, היינו: בארץ ישראל ובירושלים, בחייה התוססים של מדינת ישראל ושיבת ישראל לארצו.

כבוד זה הוא הקודם לכל סוגי התשובות, אומר הרב. כאשר מכבדים את ה' הדבר משפיע על כל החיים. כך הוא גם בנוגע לכבוד בית המדרש - בית ה', כבוד הכותל המערבי - מקום התגלות השכינה. כאשר אדם רוחש כבוד לה', בבחינת **"קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ"**, גם הוא ינהג כבוד גם בביתו במשכנו וידאג שמראיתם תהא כראוי להיכל המלך¹³. אמנם תלמידי החכמים לומדים בו בקביעות ועל כן הוא נחשב ביתם¹⁴, אבל בסופו של דבר זהו בית ה'.

על כן, התשובה הגדולה היא היחס לכבוד ה' המתגלה במציאות. ברם, כאשר המציאות היא שכבוד ה' אינו מתגלה, בהיות עם ישראל נתון למשיסה ונרדף בין הגויים, האמת נעדרת. לפיכך, כאשר מלך כוזר תר אחר האמת האלוקית הוא לא פנה כלל ליהודים, משום שהוא לא ראה שכבוד ה' מתגלה בהם בעודם בגלות¹⁵. לעיתים הקב"ה בוחר להתגלות בעולם כ"מלך עליון" ולעיתים כ"מלך אביון", והדבר תלוי בנו.

בשל כך יש להכיר את הערך הגדול של עם ישראל, של תורת ישראל, של ארץ ישראל, שהם האפיקים בהם מופיע כבוד ה' בעולם. כלומר, החשיבות והכבוד שאנו מעניקים לדברים שונים הם בהתאם להתגלות כבוד ה' בהם. לדוגמה: אנו מכבדים את מו"ר הרב אביגדר נבנצל שליט"א, קמים לכבודו, מפני שאנו רואים את כבוד ה' החופף עליו, מפני שבו אנו רואים יהודי שכולו הופעת אלוקות וכולו קודש.

את זאת מלמדנו הרב זצ"ל, כהמשך לרמח"ל ולא"ר"י הקדוש - כאשר עם ישראל חוזר לארץ זוהי התגלות שלמה ומלאה יותר של כבוד ה'¹⁰.

"תִּנּוּ לַה' אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד"

בעומדנו כעת ערב ראש שנת תשפ"ד, ערב "יום הרת עולם", כאשר אנו מתבוננים במתרחש כעת בעם ישראל אנו עלולים להיבהל ולחשוש שחורבן קרב ובא, חלילה. מאידך גיסא, ניתן לרכוש מבט מעמיק יותר, שיעניק לנו כוח, יבנה בקרבנו אמונה ויורה לנו את הדרך בה עלינו לנהוג בעת הזו.

כיצד יצליח עם ישראל - המתייסר בימים אלו בבירור נוקב בנוגע לזהותו וביחס לשאלה האם על המדינה להיות "ככל העמים" או כ"יסוד כסא ה' בעולם" - לממש את הייעוד של **"יְתַקְדֹּשׁ שְׁמִי ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ"**? כתב הרב קוק¹¹ שהדרך לכך מורכבת מארבעה שלבים: השלב הראשון הוא 'כבוד הדת'. דבר שני - מתוך שיהיה כבוד לה' תהיה 'חיבת הדת', לאחר מכן תופיע 'הכרת הדת' ללמוד ולהכיר בעלמא, ולבסוף - 'קיום הדת', היינו קיום המצוות.

במקום אחר הרב מסביר את דבריו¹²: **"קודמת לכל מיני התשובות, שהן באות אחריה, היא התשובה אל כבוד ד'"** - מהו "כבוד ה'" ו"כי ה' זקוק לכבוד? הרב צבי יהודה מסביר בביאורו לסעיף זה: **"כבוד זו נקיטת עמדה הולמת כלפי המכובד"**. כבוד הוא היחס והעמדה הנפשית בהם אני נוקט כנגד בעל ישות מסוימת. יחס זה משקף את הערך בו אני מחשיב את ישות זו. אתן לכך דוגמא פשוטה - אנו מכבדים את ראשי ממשלת ישראל, להבדיל, גם אם אנחנו מסתייגים קשות מדרכם. כך הוא על פי תפיסתו של הרב צבי יהודה זצ"ל, משום שהכבוד מוענק להם בשל תפקידם הלאומי. אולם, כבוד מעין זה הוא כבוד חיצוני גרידא, משום שבתוכנו איננו מזדהים עם דרכו של ראש הממשלה זה או אחר. אנו נכבד גם רמטכ"ל, אלוף, מח"ט, מפני שהוא מוסר את נפשו על עם ישראל ונושא באחריות ובתפקיד חשוב, אך גם זהו כבוד חיצוני. 'כבוד ה'" צריך להיות כבוד פנימי בתוכנו, והוא מסוגל לצמוח רק מתוך הכרת הקב"ה. לפיכך, בקדושה דסידרא אנו

¹³ עיין ראשית חכמה, שער היראה, פרק טו, אות מב: "ומסוג הכבוד הזה לכבד בית הכנסת ובית המדרש, שכיוון שבית הכנסת הוא מקום שהשכינה הנקראת 'כבוד' שורה שם... ונודע שבית הכנסת נקרא מקדש מעט... צריך לכבד ולהסיר ממנו כל עפר ולכלוך וכיוצא, כדרך שמכבדין בתי המלכים".

¹⁴ עיין מגילה, דף כח, עמוד ב: "אמר רבא: חכמים ותלמידיהם מותרין. דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי בי רבנן? ביתא דרבנן" - "למה קורין בתי מדרשות 'בי רבנן'? לפי שבתם הוא לכל דבר" (רש"י).

¹⁵ ספר הכוזרי, מאמר א, אות ד: "אחר כך אמר הכוזרי בלבו, אשאל אדום וישמעאל כי אחד משני המעשים הוא הנרצה מאין ספק. אבל היהודים, די לי במה שהוא נראה משפלותם ומיעוטם, ושהכל מואסים אותם".

¹⁰ עיין מסילת ישרים, פרק יט: "שהרי אי אפשר לכבוד העליון להתרבות אלא בגאולתן של ישראל וברבוי כבודם, שזה תלוי בזה באמת".

¹¹ אורות התשובה, תוספות תשובה, אות ח

¹² שם, פרק ד, אות ח

"הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ... וְעָלֶיךָ יִזְרַח ה'"

המאבק הירוד ביותר - להילחם בדבר הבסיסי והמובן ביותר - במהות המשפחה, בזהותם של "אבא ואמא". ברור שבמצב זה בלתי אפשרי לתרום למד"א, לא ניתן להיות חלק מתפיסות עולם שכאלו. מי שברצונו לתרום שיתרום במסגרת. הלוא לא ייתכן שהתורה תהיה שותפה במאבק השואף לפרוץ את גבולות הקודש שמתגלים בחיים. על כן הישיבה ככלל אינה יכולה להצטרף להתרמות אלו.

כל הנסיונות לחסום את אור הקודש מלהופיע בעולם לא יצלחו. "והאור הגדול פועל הלאה את פעולתו, וידו לא יניח עד אשר ישוב להיגלות בכל סגולותיו העליונות והתחתונות". האור ימשיך ויעלה, תהליך שיבת ציון ימשיך ויצמח. למרות כל המהמורות והמכשולים, אנו צועדים בדרך הגדולה, הממשיכה ומתפתחת. איננו עוצרים בשל 'רעשי הרקע', כפי שהקב"ה אינו עוצר. שום דבר לא יכול לעצור את תהליך הגאולה ההולך ומתקדם, כפי שכתב הרב באגרת שבה פתחנו: "ודאי לא יועילו כל חשבונות, העולים בלב אדם שמחשבותיו הבל, נגד עצת ד' העליונה אשר דבר טוב על ישראל, לכונן אור גאולה ודרך חיים לשאר עמו".

הרב מסיים את דבריו, בסעיף זה ב'אורות התשובה', במשפט מתוך הסליחות של יז בתמוז: "גְּדוֹר פְּרִצִי בֶּבֶן פְּרִצִי, וּמַחֲדָק - לְקוֹט שׁוֹשָׁן" - מתוך הפרצות תתגלה השושנה העליונה. זהו התהליך שבעיצומו אנו מצויים, ובטוחים אנו שבסופו של דבר יצא אור גדול מתוך תהליך זה וכבוד ה' עלינו יראה.

בהמשך הסעיף כותב הרב: "זוהי יסוד התשובה שאורו ייגלה בעקבתא דמשיחא", זו התשובה אליה אנחנו מתקדמים. ההסבר לכך הוא שכבוד ה' מתגדל בהופיעו על עם ישראל, כנוסח התפילה: "וַיֹּאמֶר כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאֶפֶס: ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְלֹךְ" - "אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" דווקא, מפני שזו הדרך בה בחר הקב"ה להתגלות בעולם, כמובא לעיל. כאשר הוא אינו מופיע כ"אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל" הרי שעצם מלכותו מתגלה פחות.

ביטוי לדבר הוא בכך שבבית הספר לפיקוד ומטה של צבא ארצות הברית לומדים על קרבות שהתרחשו בכל העולם, מלבד על הקרבות שניהלה מדינת ישראל. הם טוענים שאי אפשר ללמוד מהם דרכי לחימה, משום שהקרבות של עם ישראל אינם מתנהלים בדרך הטבע - "כִּי ה' אֱלֹהֵיהֶם מִתְּהִלָּה בְּקֶרֶב מִחֲנֶה לְהַצִּילָהּ וּלְתֵת אִיִּבֶיהָ לַפָּנִי" ¹⁶.

ממשיך הרב במשפט המצריך עיון: "באורו הגדול, בראשית התפרצו, נראה הוא כאילו דוחה את האורה הקטנה, ובני פריצים קמים ומתנשאים להעמיד חזון ונכסלים". יש מכשולים בדרך, כפי שאנו רואים כעת שבני פריצים - מלשון: פורצי הגבולות - מנסים להשתלט על עם ישראל. הם שואפים להשליט בו את סולם-ערכיה של הפוסט מודרנה, לדידו אין כל ערך אמיתי ומחייב בעולם - לא אלוקים מחייב, לא משפחה מחייבת, לא מסגרת מחייבת. אלו "בני פריצים" - גם אם בעבר היו מוכנים לסכן חייהם ולתקוף בלב דמשק ובמקומות מסוכנים אחרים, כיום הם מתנערים ממחויבות למדינת ישראל ונוטלים את חירות ההחלטה לעצמם, מפני שהמדינה אינה נוהגת כרצונם, כי היא אינה מונהגת בהתאם לאופן בה הם סבורים שהיא אמורה להיות מונהגת. אנו, לעומתם, כיבדנו את ראש הממשלה גם כשלא הזדהינו עם דרכו, על אף הבכי בימי הגירוש מגוש קטיף, כי כך התורה חנכה אותנו. התורה היא זו המחייבת אותנו, ולא תפיסת עולמם של גויים משוקצים וחסרי עכבות המחדירים אותה לכל העולם.

על כך נטושה מלחמת הדעות כיום. בני פריצים קמים להעמיד חזון, וממוטטים את כל הערכים המחייבים. זהו

¹⁶ דברים, פרק כג, פסוק טו